

БӨЛІМ: ҚАЗАҚ ӘДЕБИЕТІ / ҚАЗАҚ ТІЛІ

Қазақ тілін оқытудағы тиімді әдіс-тәсілдер

ЖАРИЯЛАНДЫ
21.01.2025**ТІРЕК СӨЗДЕР**

дамыта оқыту, жоба әдісі, коммуникативтік әдіс, қазақ тілі, оқыту әдістері, сұрақ-жауап әдісі, тіл дамыту, тілдік дағдылар, эмоциялық-танымдық әдіс

СІЛТЕМЕ<https://bilimger.kz/175158/>

Тальжанова Гульнур Ильясовна

Ақтау қаласы №30 жалпы білім беретін мектептің қазақ тілі мен әдебиеті пәні мұғалімі

Аннотация:

Қазақ тілін оқытудағы тиімді әдіс-тәсілдер білім беру үдерісінде маңызды орын алады. Оқушылардың тілдік дағдыларын дамыту, олардың шығармашылық ойлау қабілеттерін арттыру және тілге деген қызығушылықтарын қалыптастыру үшін әртүрлі әдіс-тәсілдер пайдаланылады. Бұл мақалада қазақ тілін оқытудың негізгі әдіс-тәсілдері мен олардың тиімділігі қарастырылып, әрбір әдістің оқушыларға қандай пайдасы бар екендігі талданады. Оқыту үдерісінде әртүрлі әдістер мен стратегияларды қолдану арқылы қазақ тілін үйренуді тиімді етуге болады.

Түйін сөздер:

Қазақ тілі, оқыту әдістері, коммуникативтік әдіс, дамыта оқыту, эмоциялық-танымдық әдіс, сұрақ-жауап әдісі, жоба әдісі, тіл дамыту, тілдік дағдылар.

Кіріспе:

Қазақ тілі – Қазақстан Республикасындағы мемлекеттік тіл, ол ұлтымыздың мәдениеті мен тарихының ажырамас бөлігі. Сондықтан қазақ тілін оқыту – мектептерде маңызды міндеттердің бірі болып табылады.

Оқушыларға тіл үйрету барысында тиімді әдіс-тәсілдер мен инновациялық технологияларды қолдану қажет. Әр оқушының жеке тұлғалық ерекшеліктері мен қабілеттерін ескере отырып, қазақ тілін үйретудің әртүрлі тәсілдері пайдаланылуы тиіс. Бұл мақалада оқыту әдістерінің түрлері мен олардың тиімділігі қарастырылады.

Коммуникативтік әдіс:

Коммуникативтік әдіс – қазақ тілін оқытуда қолданылатын ең кең таралған әдістердің бірі. Бұл әдіс оқушылардың тілдік дағдыларын дамытуға, тілдің қарым-қатынас құралы ретіндегі маңызын түсінуге бағытталған. Коммуникативтік әдіс арқылы оқушылар сөйлеу, тыңдау, жазу және оқу дағдыларын дамытады. Бұл әдіс негізінен диалог және монолог түрінде жүргізіледі. Оқушылар бір-бірімен тілдесіп, сұрақтар қойып, жауаптар арқылы өздерінің тіл үйрену дағдыларын шыңдайды.

Тіл үйрену барысында рөлдік ойындар, ситуациялық тапсырмалар мен жаттығулар пайдаланылады. Мұндай әдіс оқушылардың шынайы өмірдегі жағдайларға дайын болуына мүмкіндік береді. Бұл әдіс оқушылардың коммуникативтік дағдыларын арттырып, оларды әлеуметтік ортада еркін сөйлесуге үйретеді. Мысалы, нарықтық қатынастар, достармен әңгімелесу, отбасылық қарым-қатынас сынды тақырыптарда сөйлеу дағдыларын қалыптастыру тиімді.

Эмоциялық-танымдық әдіс:

Эмоциялық-танымдық әдіс тіл үйренушілердің эмоционалдық жағдайы мен танымдық қызығушылығын ескереді. Бұл әдіс негізінен ойын элементтерін пайдалану арқылы оқушылардың оқу процесіне деген қызығушылығын арттырады. Ойын арқылы оқушылар жаңа сөздерді, грамматикалық құрылымдарды оңай меңгереді. Сондай-ақ, эмоционалдық компоненті бар жаттығулар олардың есте сақтау қабілетін жақсартады. Бұл әдіс әсіресе бастауыш сынып оқушылары үшін тиімді, өйткені олар ойын арқылы көп нәрсені үйренеді.

Ойындар оқушылардың тілге деген қызығушылығын арттырып, олардың өзіндік ойлау қабілетін дамытуға ықпал етеді. Мысалы, «Кім

жылдам?» ойыны арқылы оқушылар жаңа сөздерді тез есте сақтап, оларды дұрыс қолдануды үйренеді.

Дамыта оқыту әдісі:

Дамыта оқыту әдісі оқушылардың өздігінен білім алу дағдыларын дамытуға негізделген. Бұл әдіс оқушыларды шығармашылық ізденістерге, зерттеулерге ынталандырады. Оқушылар өз бетімен жұмыс істей отырып, тапсырмаларды шешуге, білімдерін жүйелеуге үйренеді. Дамыта оқыту әдісі арқылы оқушылардың логикалық ойлау қабілеттері мен сөйлеу дағдылары дамиды.

Бұл әдіс әсіресе орта және жоғары сынып оқушылары үшін тиімді. Оқушылар белгілі бір тақырыпқа байланысты рефераттар, баяндамалар жазып, пікірталастарға қатысады. Сонымен қатар, бұл әдіс оқушыларға тілдің грамматикалық құрылымдарын терең меңгеруге мүмкіндік береді. Мысалы, әдебиет немесе тарих пәндерінен жобалар жасау арқылы қазақ тілінің лексикалық және грамматикалық ерекшеліктерін зерттеу мүмкіндігі пайда болады.

Сұрақ-жауап әдісі:

Сұрақ-жауап әдісі қазақ тілін оқытуда өте кең қолданылатын тәсіл болып табылады. Бұл әдіс оқушылардың ойлау қабілеттерін дамытуға бағытталған. Оқушылар берілген тақырып бойынша сұрақтар қойып, оларды талдайды, әртүрлі жауаптар іздейді. Бұл әдіс оқушыларды тілде еркін сөйлетуге, өз пікірін білдіруге, сұрақтарға дұрыс және сауатты жауап беруге үйретеді.

Сұрақ-жауап әдісі сабақ барысында мұғалімнің сұрақтар қоюы немесе оқушылардың бір-біріне сұрақтар қоюы арқылы жүзеге асады. Әсіресе жаңа тақырыпты түсіндіргенде немесе өткен тақырыптарды қайталағанда бұл әдіс өте тиімді.

Жоба әдісі:

Жоба әдісі оқушыларды зерттеу жұмысымен айналысуға, өз бетінше мәселелерді шешуге үйретеді. Оқушылар топ болып немесе жеке өздері жобалар жасап, оларды қорғайды. Бұл әдіс қазақ тілін үйренуде

шығармашылықты дамытады, өйткені оқушылар өздерінің зерттеу жұмыстары арқылы тілдің әртүрлі аспектілерін зерттейді.

Жоба әдісі арқылы оқушылар тек теориялық білім емес, практикалық дағдылар да меңгереді. Олар қазақ тілінің әртүрлі тақырыптары бойынша ақпарат жинап, оны жүйелеп, қорытынды жасайды. Бұл әдіс әсіресе жоғары сынып оқушыларына өте тиімді.

Қорытынды:

Қазақ тілін оқытуда қолданылатын әдіс-тәсілдер оқушылардың тілдік дағдыларын дамытуға, олардың танымдық қабілеттерін арттыруға және шығармашылық қасиеттерін дамытуға үлкен ықпал етеді. Оқытушылар әр әдісті дұрыс таңдап, оқушылардың қажеттіліктеріне, деңгейіне, қызығушылығына сәйкес тиімді пайдалануы керек. Қазақ тілін оқытуда әртүрлі әдіс-тәсілдер мен стратегиялар қолдану арқылы оқушылардың білім сапасын арттыруға және олардың тілге деген қызығушылығын оятуға болады.

Пайдаланылған әдебиеттер:

1. Қоянбаев, Ж. (2011). *Оқыту теориясы мен әдістемесі*. Алматы: Мектеп баспасы.
2. Әбдікәрімова, Ж. (2009). *Қазақ тілін оқыту әдістемесі*. Астана: Елорда баспасы.
3. Сыздықова, Р. (2014). *Қазақ тілін үйретудің тиімді әдістері*. Алматы: ҚазҰУ баспасы.
4. Балаева, Ш. (2012). *Оқушылардың шығармашылық қабілеттерін дамыту әдістері*. Астана: Дарын баспасы.